

Luigi Ossoinack fiumei iparvállalatainak története (1875–1913)

Márton Pelles¹

Sommario: 1. La vita di Luigi Ossoinack (1849–1904). – 2. Laboratorio meccanico legnami Luigi Ossoinack S. A. (1875–1913). – 3. Prima società anonima ungherese di Fiume per la pilatura del riso e fabbrica d'amidio (1882–1913). – 4. Raffineria di olii minerali S. A. (1883–1913). – 5. Conclusioni.

Fiume 1776–1920 között Magyarország része volt. Miután Horvátország az 1848-ban katonailag megszállt Fiumét 1868-ban három magyar megyéért (Pozsega, Szerém, Verőce) cserébe visszaadta, a magyar állam 1913-ra Európa 10. legforgalmasabb kikötőjévé fejlesztette a várost. A modernizáció több egymást erősítő intézkedésből állt. Ezek közé tartozott a kikötő kiépítése, a városszerkezet átalakítása, a tengerpart feltöltése, a Budapest-Fiume vasút megépítése és állami ipartámogató törvények beiktatása. Ezek megadták a gazdasági fejlődés kereteit, azonban azt tartalommal a helyi, magyarországi és külföldi iparosok, kereskedők és bankárok töltötték meg. Egy ilyen kiemelkedő személy volt Luigi Ossoinack is, aki több ipari vállalatot is alapított, személye pedig a helyi politikában és a magyar kereskedelmi tengerészetben is megkerülhetetlen volt. Amikor a Trianoni békediktátum 1920-ban elszakította Fiumét Szent István koronájától, Magyarországon feledésbe merült az Ossoinack által felépített ipari birodalom története. A világban is inkább a fiát, Andreát ismerték meg, aki Wilsonnal is tárgyalt Fiume sajátos helyzetéről.² Tanulmányomban előbb röviden bemutatom Luigi Ossoinack életét, majd mindazokat az iparvállalatokat, amelyekhez köze volt, és amelyek működésének történetét még senki nem dolgozta fel.

1. La vita di Luigi Ossoinack (1849–1904)

Fiumében az Ossoinack ősi, olasz anyanyelvű patríciusfamilia volt. Luigi ősei már a 19. század elején hajótulajdonosok voltak, és a jelek szerint vagyonsodásuk szorosan összefüggött a város Magyarországhoz való tartozásával.³ Luigi Ossoinack 1849. június 26-án született Fiumében, mely akkor épp horvát megszállás alatt volt. Előbb a laibachi és grázi kereskedelmi akadémiákon tanult, majd felsőfokú tanulmányokat folytatott a kereskedelmi tengerészet tárgyában Triesztben, Hamburgban, Londonban és New Yorkban.⁴ Utazásainak köszönhetően az olasz anyanyelve mellett kiválóan megtanult magyarul, horvátul, németül, angolul és franciául, illetve megismerte az akkori világkereskedelem működését. 1874-ben hazatért a már magyar Fiuméba, megnősült (felesége Anna Bacich lett, akitől 1876-ban született meg Andrea nevű fiuk), és sógorával Eugenio Baccich-csal megalapították az **Ossoinack-féle Mechanikai Faipari Rt-t** (Laboratorio meccanico legnami Luigi Ossoinack S. A.), amely láda- és hordógyártásra specializálódott.⁵

Ekkoriban a Monarchiának létezett egy saját, a két állam által szubvencionált kereskedelmi tengerhajózási vállalata, az Osztrák-Magyar Lloyd.⁶ Ez a társaság azonban sokkalta inkább az

¹ Magyarország Emberi Erőforrások Minisztériumának az ÚNKP–16–2–I kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a támogatásával készült.

² Raboy, Marc (2016): *Marconi: The man who networked the world*. Oxford. Oxford University Press.

³ Državni Arhiv u Rijeci 258–RO–5.

⁴ Szinnyi József (1903): *Magyar írók élete és munkái. IX. kötet*. Budapest. Kiadja Hornyánszky Viktor könyvkereskedése;

⁵ *Budapesti Közlöny* (1877): 11. évf. 18. szám, pp. 608.

⁶ Zsigmond Gábor (2009): *Az osztrák-magyar Lloyd története*. Aetas, 24. évf. 1. sz. pp. 126–143.

osztrák kikötőnek, Triesztnak az érdekeit szolgálta, mint a kiépítés alatt álló Fiuméét. Ezt látva Ossoinack kezdeményezte gróf Szapáry Géza fiumei kormányzónál a magyar kereskedelmi tengerészet létrehozását. A terv az volt, hogy a magyar lisztet – Ossoinack hordóiban – a nyugat-európai kikötőkbe juttatják, elsősorban Angliába. A tervet a volt miniszterelnöktől Tisza Kálmántól kezdve államtitkárokon (például Matlekovits Sándoron) át a nagy budapesti malmokig (Bakonyi, Pannonia, Brüll és Egyesült malmok) sokan támogatták. Ennek eredményeként angol és osztrák tőke bevonásával, illetve állami támogatással megalakult a későbbi **Adria Magyar Királyi Tengeri Gőzhajózási Rt.** (Regia Navigazione Marittima Ungherese „Adria”), mely az 1900-as évekre a legnagyobb magyar tengeri hajózási vállalattá nőtte ki magát, és amely összekötötte Fiumét Nyugat-Európa, Észak-Afrika, New York és Brazília kikötőivel.⁷

Luigi Ossoinack (1849–1904) e il suo figlio Andrea Ossoinack (1876–1965)⁸

Az 1870-es évek végén Luigi Ossoinack, Giovanni de Ciotta (Fiume polgármestere 1872–1896 között) mérnökkel, valamint Catinelli és A. F. Smouquina helyi iparosokkal közösen kidolgozta azt a tervet, amely alapján a magyar kormány 70 millió korona értékben kiépítette a fiumei kikötőt.⁹ Ossoinack nevéhez fűződik több nagyipari vállalat alapítása is, például a rizshántoló és a kőolajfinomító vállalatoké 1881–82-ben. Továbbá Baross Gábor miniszter 1891-ben az Ossoinack által a Fiumei Kereskedelmi- és Iparkamarában tett indítvány alapján bontotta fel a Lloydal az államilag támogatott viszonyt, és az így megmaradt összeggel állított fel újabb magyar gőzhajózási társaságokat: a **Magyar-Horvát Tengeri Gőzhajózási Rt-t** (Società in azioni Ungaro-Croata di navigazione marittima a vapore), és a **Magyar Keleti Tengerhajózási Rt-t** (Hungarian Levant Steamship Company Limited).

1891–93 között azért, hogy biztosítsa az ellátást a rizshántoló gyára számára, helyi tőkésekkel karöltve, megalapította az **Oriente Magyar Tengerhajózási Rt-t** (S. A. Ungherese di armamento Marittimo Oriente), mely nevéből fakadóan is a Fiume és India, Indokína, Indonézia, Japán közötti forgalomra specializálta magát. Ezekben az években, a fiumei szabadkikötői státusz megszűnésekor Ossoinack felismerte, hogy a városnak, a növekvő forgalom miatt szüksége van kikötői tárházakra, melyek építését a helyi iparosokkal létrehozott

⁷ Pelles Márton (2016a): *Az Adria Magyar Királyi Tengerhajózási Rt. szerepe Fiume hajó- és áruforgalmában (1874–1914)*. Közgazdasági Szemle, LXIII. évf. 2016. február pp. 188–208.

⁸ DAR. 258–RO–5.

⁹ Dolgozatom jelen szakaszától kezdve sok helyen fogok a kor pénznemeiben, Forintban és Koronában közölni adatokat. Az 1892. évi XIX. tc. értelmében 42 Ft 100 K-nak felelt meg. A Korona bevezetésekor (1892. évi XVII. tc.), 1kg színarany 3280 Koronát ért. 2017. február 26-án 1kg arany 38 255 €-t ért, azaz 1 korona ma nagyságrendileg 11,66 € lenne.

Fiumei Nyilvános Raktár Rt. (Magazzini Generali di Fiume S. A.) végezte el.¹⁰ 1896-ban a fiumei kőolajfinomító részére hozzájárult a **Photogen Forgalmi Rt.** (Photogen S. A. di trasporto) létrehozásához is, amely az SS Etelkán, a Monarchia egyetlen tankerhajóján szállította a nyers és feldolgozott kőolajat.¹¹

Ossoinack 1897-től haláláig a budapesti Hungária Gőzmalom Rt. részvényese volt.¹² A helyi politikában is tevékenyen részt vett, többször volt városi képviselő is. A Magyarországról való kivándorlás megerősödésével ő győzte meg 1902-ben a brit Cunard Line Steamship Company-t, hogy tartson fenn havi rendszerességgel Fiume-New York közötti járatokat, amelyekkel a magyarokat tudták Amerikába, és a visszavándorlókat haza szállítani.¹³ Roppant színes és változatos karrierje 1904. október 28-i hirtelen halálával ért véget.¹⁴ Az általa alapított vállalatokban helyét fia, Andrea Ossoinack vette át.¹⁵

2. Laboratorio meccanico legnami Luigi Ossoinack S. A. (1875–1913)

Külföldi tanulmányait követően 1875-ben Ossoinack sógorával Fiumében faipari vállalatot alapított, amelynek működéséhez később állami kedvezményeket is nyert.¹⁶ Felvetődik a kérdés, hogy miért pont ilyen profilú vállalkozásba kezdett az ifjú vállalkozó? A válasz az lehet, hogy az 1875-ös évre teljesen elsorvadt a fiumei és környékbeli vitorláshajó-gyártás. Azonban, a tőkéseknek, így Ossoinacknak és Baccichnak a korábbi faipari kereskedőkkel nyilván még megvoltak a kapcsolataik, tehát a Láda- és hordógyár a korábban a hajóépítésre szánt kiváló minőségű alapanyagból tudott készterméket gyártani.

A vállalat korai működéséről keveset tudunk. Annyi bizonyos, hogy már az első években is nagy mennyiségű termelés folyt az üzemben.¹⁷ Adataink szerint 1890–1909 között átlagosan 55-en dolgoztak az üzemben (90% férfi és 10% fiú).¹⁸ Munkájukat segítette több gép, összesen 25–30 lóerős kapacitással. Az adatok tükrében a gyár termelése évente átlagosan 197 087 db volt, ennek 46,5%-a hordó és 53,5%-a láda. A termelés összértéke évente átlagosan 292 048 K volt.¹⁹ Összességében ez a vállalat adta az Ossoinackoknak a kiindulási pontot ahhoz, hogy

¹⁰ A tárházak kapcsán nevezetes Ferencz József 1891-es Fiumei látogatása. Ugyanis a király az Ossoinackkal történt beszélgetése alatt nagy érdeklődéssel figyelte ahogy a fiumei tárházakban zsákokban levő lisztet épp Ossoinack hordóiba csomagolták és rakodták a Brazíliába induló magyar gőzösre (*Pesti Hírlap* (1891): 172. szám, pp. 6.).

¹¹ Ossoinack, Luigi et al. (1896): *A magyar tengerészet*. In: Borovszky Samu – Sziklay János (eds.): *Magyarország Vármegyéi és Városai. Fiume és a magyar-horvát tengerpart*. Budapest. Apollo Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása. pp. 191–218.

¹² Ossoinack is és Cunradi Jenő is (aki több Ossoinack által alapított részvénytársaságnak is tagja volt) 1897-ben a Hungária malom igazgatósági tagjai voltak. Érdekesség, hogy az Ossoinack részvételével alapított fiumei rizshántoló is átlagosan 41%-os részesedést bírt a Hungária malomban (Klement Judit (2012): *Hazai vállalkozók a hőskorban – A budapesti gőzmalomipar vállalkozói a 19. század második felében*. Budapest. Elte Eötvös Kiadó. pp. 172. e 408.).

¹³ Az egyik ilyen kivándorlókat szállító hajó volt az RMS CARPATHIA is, mely 1912. április 15-én az RMS TITANIC túlélőit megmentette.

¹⁴ *Budapesti Közlöny* (1894): 14. évf. 141. szám. pp. 9.

¹⁵ Andrea mielőtt Fiume utolsó magyar országgyűlési küldöttje lett, már a helyi politikában is részt vett. 1912 tavaszán például Fiume alpolgármestere volt (Thirring Gusztáv (1912): *A magyar városok statisztikai évkönyve*. Budapest. Budapest székesfőváros házi nyomdája. pp. 142). A politikai karrier mellett pedig a helyi pénzügyi életnek is tagja volt. Ezt igazolja, hogy 1914-ben a Cassa comunale di risparmio in Fiume igazgatósági tagja volt (*Nagy Magyar Compass 1914/15*. XLII. évf. I. rész. Budapest. Kiadótulajdonos: Dr. Galánthay Nagy Sándor).

¹⁶ *Budapesti Közlöny* (1889): 23. évf. 204. szám. pp. 2.

¹⁷ Az üzemet 1912-ben kibővítették egy kefe- és ecsetgyártó részleggel (DAR: JU–5. Pres. 56–1916–III–925).

¹⁸ 1914-ben már 160-an dolgoztak a gyárban, melyből 47 nő volt (DAR: JU–5. Pres. 56–1916–III–925).

¹⁹ DAR. PO–1. 198–201.

Fiume meghatározó iparbáráivá válhassanak. Az üzem Luigi halála után Andrea kezében részvénytársaságként egész az első világháborúig működött.²⁰

Az üzem 1909-ben²¹

3. Prima società anonima ungherese di Fiume per la pilatura del riso e fabbrica d'amidio (1882–1913)

A **Magyar Általános Hitelbank** (La Banca di Credito Ungherese) a Rothschild csoport tagja 1881-ben telepedett meg Fiumében, és szinte azonnal két iparvállalat létrehozásában is segédkezett, az egyik a rizshántoló (1881. július 11-én), a másik 1882-ben a kőolajfinomító volt. A rizshántoló- és keményítőgyárat budapesti székhellyel és 800 000 Forint (~1904 762 Korona) tőkével alapították. A vállalat elnöke gr. Zichy Nándor; alelnökei: örgróf Pallavicini Ede (a Hitelbank képviselője) és Steinacker Arthur voltak. A fiumei gyárépületnek 1898-ig Luigi Ossoinack, utána Andrea Ossoinack volt a vezetője.²²

Maga az üzem Fiume külvárosában Ponsalban épült fel (a későbbi kőolajfinomítótól közvetlenül keletre eső telken) és két részből állt: a rizshántolóból és a keményítőgyárból. A gyárépület már a kialakítás során modernnek számított, mert amellet, hogy 520 LE gépi hajtással bírt, még a villanyvilágítást és egy modern tűzoltórendszert is bevezettek. Évi gyártási kapacitása 500 000 q (400 000 q hántolt rizs, 30 000 q keményítő és 70 000 q melléktermék) volt, mellyel egész Ausztria-Magyarország legnagyobb hántolója lett. Látva a fiumei vállalat sikerét, a szabadkikötői státusz 1891-es megszűnése után a magyar 1881. évi VI. és XLIV. ipartámogató törvényekhez hasonlóan az osztrák kormányzat is kedvezményekben

²⁰ DAR. GM. 692–1913–VIII–1418.

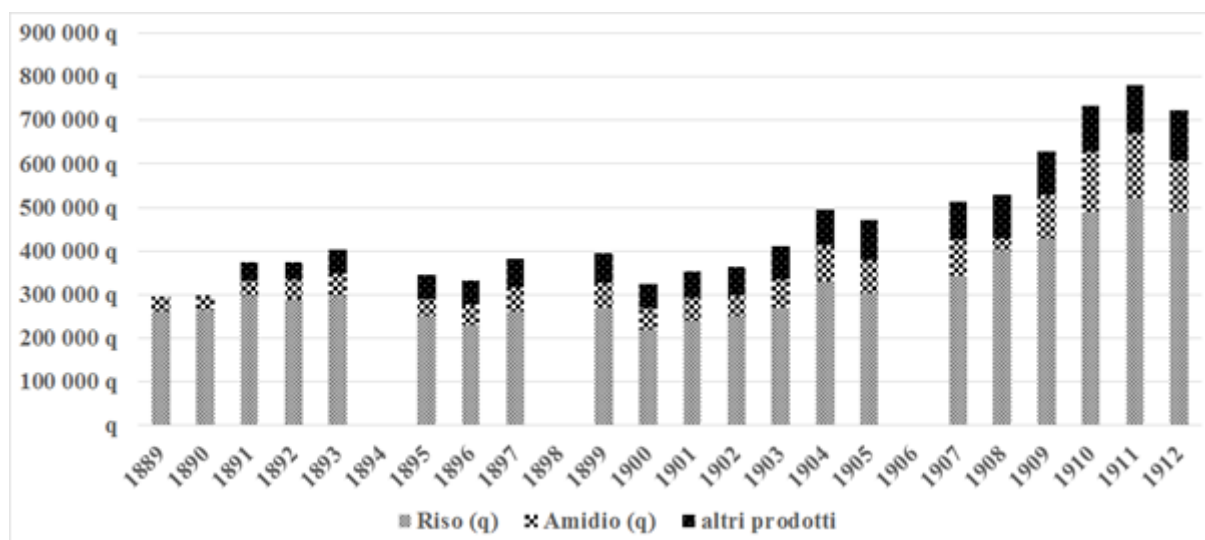
²¹ DAR. 46. Governo Marittimo per il Littorale Ungaro-Croato. 504–1909–VIII–5595.

²² Samani, Salvatore (1975): Dizionario biografico fiumano. Dolo – Venezia. Istituto Tipografico Editorale.

részesítette a saját iparát, így 1893-ban megalakult a trieszti rizshántoló, amely révén már nem csak az olasz, de az osztrák rizshántolókkal is lépést kellett tartania a fiumei üzemnek.²³

A fiumei iparbáró vezetése alatt folyamatosan fejlesztették az üzemet.²⁴ Míg 1881–1892-ig 520 lóerő, addig 1893–94-ben 1200 LE, 1895–1904 között 1500 LE, 1905-től pedig 2000 LE állt a vállalat rendelkezésére.²⁵ Ezzel együtt, amikor már fia Endre irányította a fiumei telepet, 1910-ben bővítették a termelési kapacitásokat és így egy évben az üzem már akár 700 000 métermázsa termék előállítására is képessé vált.²⁶ 1891–1910 között átlagosan 450 fő dolgozott a vállalatnál, melynek 67%-a férfi, 27%-a nő, 2,5%-a fiú és 3,5%-a leány volt.²⁷

*A fiumei rizshántoló termelése métermázsaiban 1889–1912 között*²⁸

A hántoló 1889–1912 között növelni tudta a termelésének mértékét. Ezen időszak alatt az üzem átlagosan évi 318 905 q hántolt rizst, 66 829 q keményítőt és 67 924 q mellékterméket (leginkább állati takarmánynak használták fel) állított elő. Abszolútértékben a vállalat termelése 1889–1911 között 2,6-szorosára növekedett. A termelés értéke (koronára átszámítva) 1883-ban 596 093 K, 1885-ben 1868 743 K, 1895-ben 8333 333 K, 1904-ben 12 000 000 K és 1910-ben 16 675 000 K volt.²⁹ Ezt a nagyarányú értékbeli növekedést tanúsítják a vállalat üzleti eredményéről szóló adatok is.

²³ Fest Alfredo et al. (1896): *Fiume ipara*. In: Borovszky Samu – Sziklay János (eds.): *Magyarország Vármegyéi és Városai. Fiume és a magyar-horvát tengerpart*. Budapest. Apollo Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása. pp. 261–275.

²⁴ Ezen fejlesztések része volt az, hogy Ossoinack 1893-ban létrehozta a S. A. Ungh. di armamento Marittimo Oriente vállalatot, a fiumei rizsimport biztosítására (Pelles Márton (2016b): *Az Oriente Magyar Tengerhajózási Rt. története (1893–1913)*. In: Gulyás László (eds.): *Köztes-Európa Társadalomtudományi folyóirat*. NO 20. pp. 217–224.).

²⁵ DAR. PO–1. 198–201.

²⁶ Karaman, Igor (1974): *Fiume város gazdasági fejlődése a dualizmus korában*. Századok 1974/1. pp. 193–211.

²⁷ *A magyar Szentkorona országainak 1900. évi népszámlálása*. Budapest Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája.

A magyar Szentkorona országainak 1910. évi népszámlálása. Budapest. Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája.

²⁸ DAR. PO–1. 198–201.

²⁹ DAR. PO–1. 198–201.

*A fiumei rizshántoló részvénytőkéje (K) és osztaléka (K és K%) 1882–1903 között*³⁰

	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888
Capitale (K)	1 904 762	1 904 762	1 904 762	1 904 762	1 904 762	1 904 762	1 904 762
Dividendo (K)	-	-	-	-	171 429	171 429	171 429
Dividendo (K%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	9,0%	9,0%	9,0%
	1889	1892	1893	1894	1895	1896	1897
Capitale (K)	1 904 762	1 904 762	1 904 762	1 904 762	1 904 762	1 904 762	1 904 762
Dividendo (K)	238 095	228 571	266 667	228 571	323 810	380 952	380 952
Dividendo (K%)	12,5%	12,0%	14,0%	12,0%	17,0%	20,0%	20,0%
	1898	1899	1900	1901	1902	1903	
Capitale (K)	1 904 762	1 930 000	1 930 000	1 930 000	1 930 000	1 930 000	
Dividendo (K)	380 952	386 000	270 200	231 600	289 500	289 500	
Dividendo (K%)	20,0%	20,0%	14,0%	12,0%	15,0%	15,0%	

A vállalat a kezdeti években (1882–1885) veszteségesen működött, de 1886–1894 között már átlagosan 11%-os osztalékot, 1895–1903 között 17%-os osztalékot tudott fizetni a részvényeseinek. Összességében tehát, a fiumei rizshántoló egy nagyon jó vállalatalapításnak bizonyult, melyet az Ossoinackok az olasz és osztrák versenytársak megjelenését követően is biztos kézzel tudtak irányítani.

4. Raffineria di olii minerali S. A. (1883–1913)

1854-ben a lembergi Lukasziewicz Ignác sikeresen állított elő kőolajból lámpaolajat, megalapozva ezzel a kőolaj kitermelését. Ezt követően a világ több pontján kezdték kitermelni a fekete aranyat. Az 1875–1885 közötti években, az akkor már elavultnak számító vitorlások nagy mennyiségű kőolajat szállítottak az USA-ból Európa irányába, hiszen az Amerikában zajló Rockefeller-féle árháború lenyomta a kőolaj árát, és az olcsó áru elárasztotta az európai piacot. Erre a kínálatra reagált – az orosz olajmezőket a Nobel családdal együtt birtokló – Rothschild család azzal, hogy saját bankházaival (pl: Banca di Credito Ungherese, Creditanstalt Bankverein) és Ossoinack Lajossal közösen, igénybe véve az 1881. évi magyar ipartámogató törvényeket, 1882–83-ban kőolajfinomítót alapított Fiumében.³¹ A vállalat a nagyikötőtől északnyugatra épült fel egy önálló, lezárható kőolajkikötővel, amelyhez a Magyar Államvasutak saját költségén 1320 000 Ft (~3142 857 K) értékben kiépítette a fiumei állomáshoz csatlakozó síneket, töltőállomásokat és rakodót.³²

*A fiumei kőolajfinomító területe*³³

³⁰ DAR. PO–1. 198–201.

³¹ Szurovy Géza (1993): *A kőolaj regénye*. Budapest. Hírlapkiadó Vállalat. pp. 49. e 67.

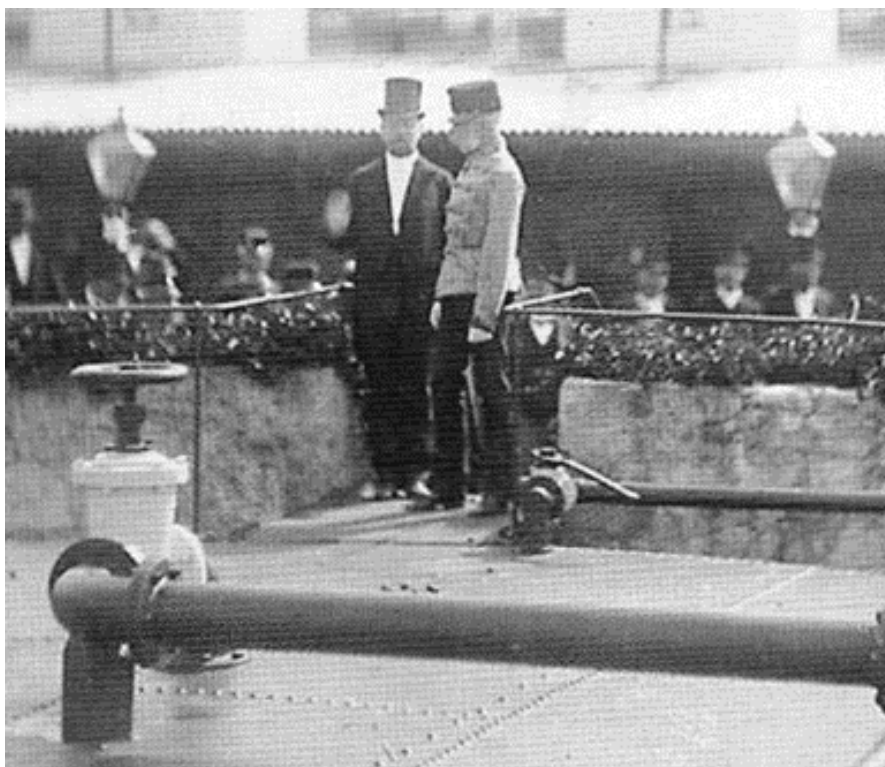
³² 1883. évi XXVIII. tc.

³³ Denk Árpád – Lóczy Lajos – Sziklay János (1896): *Fiume*. In: Borovszky Samu – Sziklay János (eds.): *Magyarország Vármegyéi és Városai. Fiume és a magyar-horvát tengerpart*. Budapest. Apollo Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása. pp. 17.

A finomítót üzemeltető Kőolajfinomítógyár Rt. 1882. október 13-án alakult meg Budapest székhellyel. A társaság igazgatója őgróf Pallavicini Ede volt, az igazgatósági tagok: Deutsch Henry, Dub Mór, Kornfeld Zsigmond, Singer Vilmos, Ziffer Ede Ferenc; a felügyelőbizottságnak pedig Ghyczy Géza, Glatz Frigyes, Ossoinack Lajos és dr. Stapff Emil voltak a tagjai. A fiumei telephely műszaki igazgatója Milutin Barač lett.³⁴ A társaság alaptőkéje 1500 000 forint (~3571 429 K) volt, melyet 1895-ben 4400 000 K-ra emeltek.³⁵

A finomító évenként 500 000 métermázsa végterméket volt képes előállítani, ami az akkori Ausztria-Magyarország éves igényének 30%-át jelentette.³⁶ Ezen felül a gyár képes volt naponta 5000 q olajat hordókban, tartálykocsikban vagy saját kannáiban (a vállalat fenntartott egy kannagyárat 300 000 db-os évenkénti gyártási kapacitással) elszállítani. Az üzem a petróleumgyártáson felül kenőolaj, benzin, gázolaj és paraffin gyártására is be volt rendezve, a termelési melléktermékek hasznosítására pedig működtetett egy műtrágyagyárat is éves 500 tehervagonnyi termelési kapacitással.³⁷ A részvénytársaság a termelés növelésének érdekében 1893-ban Oderbergben és Brassóban is kőolajfinomítót alapított.

*Luigi Ossoinack és Francesco Giuseppe a kőolajfinomító tetején 1891-ben*³⁸

A vállalat dolgozóit és a munkakörülményeket tekintve meg kell jegyezni, hogy 1907-ben bevezették az elektromosságot, és így a villanyvilágítást a gyárépületbe. A dolgozói létszámról

³⁴ Milutin Barač személyére a rijekai horvátok a mai napig nagyon büszkék, hiszen ő volt a magyar Fiumében az a horvát iparvállalati dolgozó, aki a legnagyobb karriert futotta be. 1908-ban munkája elismerésül Ferencz József királyi tanácsosi címet adományozott neki. Ma Rijekában a kőolajfinomító utcája róla van elnevezve. (*Libri Regii* 71. pp. 952: <https://archives.hungaricana.hu/hu/libriregii/>).

³⁵ *Mihók-féle magyar compass* 1883. XI. évf. Budapest. Pesti Könyvnyomda Rt.; *Mihók-féle magyar compass* 1897/98. XXV. évf. II rész. Budapest. Légrády testvérek.

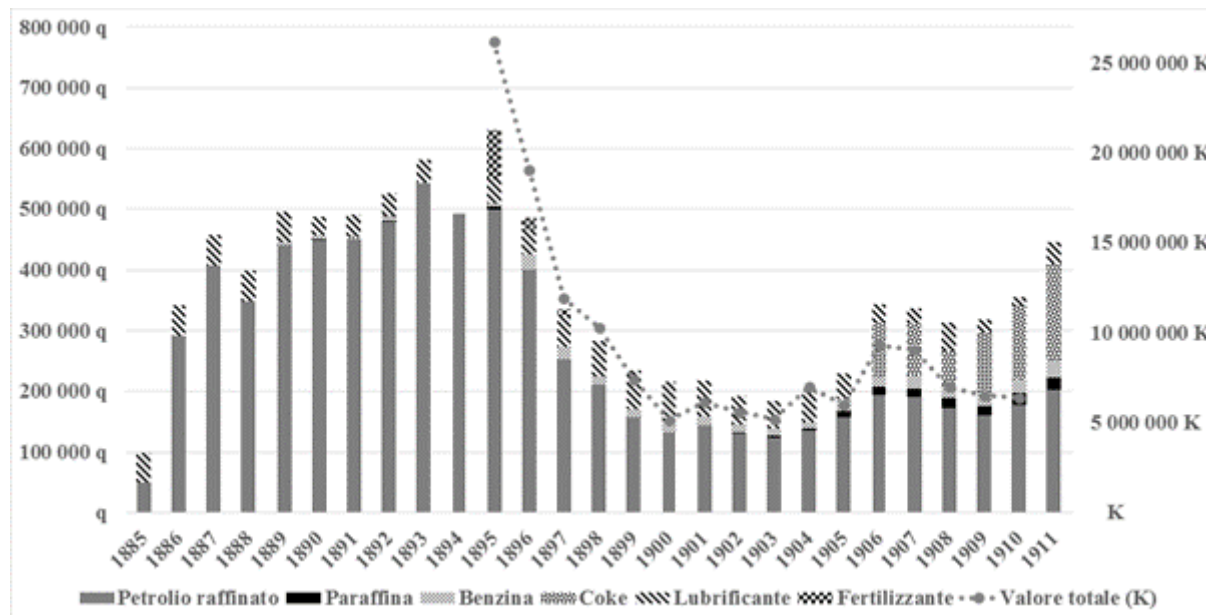
³⁶ Fest Alfredo et al. (1896): *Fiume ipara*. In: Borovszky Samu – Sziklay János (eds.): *Magyarország Vármegyéi és Városai. Fiume és a magyar-horvát tengerpart*. Budapest. Apollo Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása. pp. 261–275.

³⁷ Pelles Márton (2016c): *Iparosítás egy kikötővárosban – Fiume fejlesztése (1870–1914)*. V. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferenciakötet. Pécs. Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat. pp. 392–408.

³⁸ <http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=86&t=1573&start=15&hilit>.

1891–1910 között vannak adataink. Ötéves átlagokat nézve 1891–1895 között 323 fő, 1896–1900 között 236 fő, 1901–1905 között 289 fő és 1906–1910 között 378 fő dolgozott vállalatnál.³⁹ A gyár termelő gépeinek ereje 1891-től 16 lóerő volt, 1895-től 200 LE, 1900-tól 422 LE és 1904-től 470 LE.⁴⁰

A fiumei kőolajfinomító termelése mázsában és koronaértékben 1889–1911 között⁴¹

Az ábrán, a halmazott oszlopdigrammok mutatják métermázsában (baloldali tengely) az adott évben termelt finomított kőolaj, paraffin, benzin, koks, kenőolaj és műtrágya mennyiségét, a jobboldali tengelyen pedig a vállalat adott évben realizált bevétele látható. A vállalat nem számítva a kezdő 1885-ös évet, 1886–1895 között átlagosan 500 429 q, 1896–1905 között 257 848 q és 1906–1911 között 352 000 q árut állított elő, melynek értéke 1895–1910 között átlagosan 9261 023 K volt. Az ábrán az 1890-es évek végétől erős csökkenés látható, mind a termelés mennyiségében, mind értékében. Ennek okai a trieszti finomító megépülésében, a galíciai és román olajmezők felfedezésében, és a tengeri (oros) kőolajáramlás elapadásában rejlettek.⁴²

Ez azt jelentette, hogy miközben Trieszt a kőolajiparban is versenytársa lett Fiuménak, a magyar kikötőváros helyileg kiesett a kőolaj feldolgozás irányából, hisz a lengyel és román fekete arany feldolgozása kapcsán csak plusz költséget jelentett volna az áru Fiuméba utaztatása, majd a feldolgozott termékek visszafuvarozása. A vállalat 1907-től a finomított olajok termeléséből való kiesést koks gyártásával próbálta pótolni.

A részvénytársaság a kezdeti években olyan sikeres volt, hogy a fiumei részleg után 1886-tól 1900-ig 60–80%-os osztalékot fizetett.⁴³ Ezt a képet árnyalja, hogy a Compassok a teljes Kőolajfinomító Rt. eredményeit közlik, azaz a fiumei, a brassói és az oderbergi finomítókét is, aggregálva.

³⁹ A vállalat igyekezett hangsúlyt fektetett a dolgozói jólétére is, hiszen például 1906-ban fürdőhelyet biztosított részükre (DAR. GM. 336–1906–II–3311).

⁴⁰ DAR. PO–1. 198–201.

⁴¹ DAR. PO–1. 198–201.

⁴² 1902-től kezdve Batumban egy helyi dolgozó: Joszip Dzsugasvili (Sztálin) sztrájkot szervezett, amely átterjedve egész Oroszországra, megbénította a kőolaj-kitermelést (Szurovy Géza (1993): *A kőolaj regénye*. Budapest. Hírlapkiadó Vállalat. pp. 90.).

⁴³ The Oil Refinery in Rijeka: A story of survival. <https://www.rothschildarchive.org/materials/ar2005rijeka.pdf>

A Kőolajfinomító Rt. részvénytőkéje (K) és osztaléka (K és K%) 1884–1904 között⁴⁴

	1884	1885	1886	1887	1888	1892
Capitale (K)	3 571 429	3 571 429	3 571 429	3 571 429	3 571 429	3 571 429
Dividendo (K)	446 429	428 571	607 143	714 286	892 857	1 428 571
Dividendo (K%)	12,5%	12%	17%	20%	25%	40%
	1893	1894	1895	1896	1897	1898
Capitale (K)	3 571 429	3 571 429	4 400 000	4 400 000	4 400 000	4 400 000
Dividendo (K)	1 428 571	1 071 429	1 100 000	660 000	220 000	440 000
Dividendo (K%)	40%	30%	25%	15%	5%	10%
	1899	1900	1901	1902	1903	1904
Capitale (K)	4 400 000	4 400 000	4 400 000	4 400 000	4 400 000	4 400 000
Dividendo (K)	880 000	550 000	220 000	264 000	660 000	880 000
Dividendo (K%)	20%	12,5%	5%	6%	15%	20%

Ha egyben nézzük a három telephelyű vállalat működését, akkor már nem volt olyan nagy a nyereség, de még így is jó befektetés volt, hiszen a részvényesek ekkor átlagosan 18,33%-os osztalékot realizáltak,; 1892–93-ban pedig 40%-ot. Ezek alapján kijelenthető, hogy a Kőolajfinomító Rt., nem csak munkáslétszám alapján nevezhető a dualizmus korabeli Fiume egyik kiemelkedő nagyvállalatának, hanem a termelése és üzleti eredményei alapján is Ausztria-Magyarország egyik meghatározó üzeme volt, amelynek megalapításában és üzemeltetésében Ossoinack is részt vett.

5. Conclusioni

Luigi Ossoinack vállalkozói pályáját több különlegesség is jellemezte. Hasonlóan sok más magyar kortárs ipari vállalkozóhoz, Ossoinack is a családi vagyonra alapozhatta pályafutását. Felismerte a tengerészet technológiájának változását, így erre reagálva előbb modern gyáripart alapított Fiumében, később pedig gőzhajózási vállalatokat. Részt vett a helyi politikában is, ám állami szinten nem indult a képviselőségért. Az előre jutást elsősorban a kapcsolatrendszerének köszönhette, hisz mint láttuk, időről-időre személyes ismertségbe került a kereskedelempolitika irányítóival, sőt még Ferencz Józseffel is. E kapcsolatain keresztül vált nagyvállalkozóvá.

Ahogy Magyarországon, úgy Fiumében is megfigyelhető volt, hogy a vállalatalapítóktól a leszármazottak átvették az üzemeket, gyárakat. Ennek megfelelően a vállalati irányításában Ossoinack Lajost fia, Andrea követte. Hasonló generációs váltást láthatunk több fiumei iparos esetében is. Giovanni Luppis de Rammer találmányát felhasználva Robert Whitehead alapította meg a világhírű torpedógyárat, amit 1905-ös halála után fia, John Whitehead vitt tovább. Ebbe a sorba illik a Cussar-féle fémöntöde esete is, ahol az alapító Luigi Cussar 1902-es halálát követően fia, ifj. Luigi Cussar üzemeltette tovább a gyárat. Megemlíthetjük még a Smith és Meynier féle papírgyárat is, hiszen ahogy arra a rijekai (Cosala) temetőben levő sírjaik is utalnak a két család sorsa összefonódott, és az alapító Smith helyét annak halála után a rokon Meynier vette át.

Összességében elmondható, hogy Ossoinack Lajos élete és személye jól példázza azt a nagymérvű fejlődést és gyarapodást, amely a dualizmus korabeli (1868–1920) Fiumét jellemezte. A fiumei iparbáró élete összefonódott a magyar kikötővárossal és tevékenységével olyan lenyomatot tett a kortársaira és az őt követő generációkra, amely méltó a felelevenítésre és arra, hogy a ma embere megismerje.

⁴⁴ Mihók-féle magyar compass 1883. XI. évf.; 1885. XIII. évf.; 1887. XV. évf.; 1888. XVI. évf.; 1889/90. XVII. évf.; 1897/98. XXV. évf. II rész; 1900/1. XXVIII. évf. II. rész; 1904/5. XXXII. évf. II. rész; Budapest. Pesti Könyvnyomda Rt.